

Центр філологічних досліджень

**«НОВЕ ТА ТРАДИЦІЙНЕ
У ДОСЛІДЖЕННЯХ
СУЧАСНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ
ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК»**

**МІЖНАРОДНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ**

21–22 лютого 2020 р.

Одеса

Щодо творення жаргонної лексики працівників залізниці слід зазначити, що в цьому процесі беруть участь семантичний (або лексико-семантичний спосіб, або вторинна номінація), морфологічний, морфолого-синтаксичний способи та мовна гра. Суть семантичного способу полягає в метафоричному перенесенні назв на підставі зовнішньої схожості за формою, розміром, кольором, властивостями, функціями тощо. Залізничні жаргонізми утворені шляхом семантичного перенесення назв реалій навколишньої дійсності - осіб (антропоніми), тварин (зооніми), предметів, процесів на основі певних асоціацій.

Для морфологічного творення жаргонної лексики залізничників найбільш характерним є суфіксальний спосіб, а також його різновид - універбація, який полягає у зортанні словосполучення за допомогою суфікса в окреме слово. Менш поширеними є префіксальний спосіб, усічення та основоскладання. Морфолого-синтаксичний спосіб творення залізничних жаргонізмів знайшов відображення у субстантивзації прикметників, його особливістю є використання певної ознаки предмета у функції його назви. Не має значного поширення мовна гра як неморфологічний спосіб творення залізничної жаргонної лексики, який передбачає смислове перекручування одних слів за зразком інших.

За структурою залізничні жаргонізми здебільшого однокомпонентні, а двоконпонентні мають будову «прикметник + іменник», «дієслово + іменник», «іменник + іменник». У двох останніх конструкціях можливі прийменникові варіанти. Малопродуктивна конструкція «дієслово + прислівник». Трикомпонентні вирази є поодинокими.

Номени залізничного жаргону за частинимовною належністю є найчастіше іменниками (загальними та власними назвами). Окрему групу становлять субстантивовані прикметники. Дієслівні жаргонні найменування виражають своє значення самостійно чи у складі словосполучень.

Визначені особливості жаргонної лексики працівників залізничного транспорту можуть стати напрямками окремих наукових розвідок, адже цей пласт живого професійного мовлення належить до малодосліджених лакун української жаргонології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винник В. О. Жаргон // Українська мова: Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В. М. (співголова), Тараненко О. О. (співголова), М. П. Зяб-люк та ін. - 2-ге вид., випр. і доп. - К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. - С. 182-183.
2. Ставицька Л. Українська мова без прикрас / Л. Ставицька // Короткий словник жаргонної лексики української мови. - К.: Критика, 2003. - С. 6-14.
3. Сучасний український сленг і його місце в мовному і мегамовному дискурсі // Словник сучасного українського сленгу / упор. Т. М. Кондра-тюк. — Х.: Фоліо, 2006. — С. 4-32.

ПЕРСПЕКТИВИ УКЛАДАННЯ ДВОМОВНИХ КОНТРАСТИВНИХ СЛОВНИКІВ

На сьогоднішньому етапі розвитку світового суспільства, внаслідок процесів глобалізації та інтенсифікації міжмовної та міжкультурної взаємодії, збільшується обсяг соціально і науково значущої інформації, зростає потреба в постійному її обміні, збільшуючи кількість перекладів, що в свою чергу зумовлює потребу в ефективних та змістовних підручниках, довідниках, розмовниках та словниках. Проте, незважаючи на спроби сформулювати та охарактеризувати єдині тенденції у розвитку мов, все більша увага зосереджується на дослідженнях мови у тісному взаємозв'язку з мисленням, світоглядом, картиною світу і національною культурою кожного народу. Таким чином, зростає інтерес до поглибленого вивчення екстралінгвістичних факторів й зіставного вивчення різних мов світу, що, окрім вище зазначеного, зумовлюється й наступними причинами:

- потребою виявлення як універсальних, так і відмінних рис мовного та мовленнєвого матеріалу;
- прагненням описати національну картину світу носіїв різних мов світу;
- необхідністю вдосконалення двомовних словників, які не розкривають національно-специфічні поняття належним чином;
- розширенням сфери викладання іноземних мов.

Контрастивна лінгвістика як наука сформувалася в середині ХХ століття в англійських країнах. Початком контрастивних досліджень слід визнати вихід книги Р. Ладо «Linguistic across cultures» та роботи Ш. Баллі, який обґрунтував необхідність викладання німецької мови у франкомовній аудиторії. Е. Сулейменова у посібнику про основи контрастивної лінгвістики підкреслює, що контрастивна лінгвістика встановлює подібності та відмінності мов, які зіставляються і, зважаючи на це, займається пошуком найбільш ефективних шляхів вивчення однієї (або декількох) мов. На думку науковця Н.І. Євгушенко, об'єктом контрастивного аналізу можуть стати будь-які мовні явища, що відповідають завданням прикладного характеру [1, с. 24]. Таким чином, у результаті контрастивного опису одиниць мови ми отримуємо опис характерних ознак конкретних пар мовних явищ у двох мовах, що використовуються для диференціальної семантизації лексики. Загалом, контрастивний аналіз лексем дозволяє виявити національну специфіку слова та лакуни у семантичному просторі однієї з порівнюваних мов.

У якості вихідної мови для контрастивного аналізу доречно використовувати рідну мову дослідника, що зумовлено можливістю виділити національно-специфічні компоненти, стилістичні, частотні та інші функціональні семи, визначити емоційні та оцінні конотативні семи, а також виявити периферійні семи з опорою на власний досвід та мовну інтуїцію.

Зокрема, основними завданнями контрастивного аналізу двох мов є:

- виявлення особливостей, зокрема вилучення основних відмінностей, мов, що зіставляються;
- визначення мовних універсали та еквівалентної лексики;
- характеристика національно-специфічних та екстралінгвістичних мовних одиниць.

Сучасні двомовні словники мають переважно однобічну спрямованість - від одиниць вихідної мови до їх еквівалентів у мові перекладу, які супроводжуються граматичною характеристикою слова та, інколи, прикладами використання слів у мовленні. Окрім цього, двомовні словники зазвичай не містять коментарі щодо особливостей вживання того чи іншого слова у певному контексті, а радше можуть надавати пояснення самого значення слова. Проте, ще Л. Щерба вказував, що переклад не повинен бути поясненням слова, а скоріш реальним еквівалентом, який одразу можна використовувати у мовленні без зміни значення у відповідному контексті.

Враховуючи все вищезазначене, цілком зрозумілою стає потреба в укладанні двомовних контрастивних словників, які зможуть забезпечити повноцінну міжмовну комунікацію.

Найбільший внесок у розвиток контрастивної лексикографії, на нашу думку, був зроблений професором І. А. Стерніним [2; 3], який не тільки проаналізував наявні двомовні контрастивні словники, а й запропонував власні підходи до їх укладання.

Під час укладання контрастивних двомовних словників професор

І.А. Стернін пропонує проводити диференціальну семантизацію членів контрастивних пар та диференціальне тлумачення слова [2, с. 13]. Внаслідок такого аналізу, він виокремлює декілька різновидів контрастивних словників:

- контрастивний семний словник;
- контрастивний перекладний словник;
- контрастивний тлумачно-перекладний словник.

Однак, варто зазначити, що підходи до укладання контрастивних словників потребуватимуть подальшого вдосконалення, так як докладний опис кожної лексичної одиниці, хоч і відповідає основній меті, яку переслідує переважна більшість лексикографів сучасності - надати якнайбільше правильних відповідників, або еквівалентів мовою перекладу, проте суперечить практичній меті - бути доступним, зрозумілим та достатньо зручним та легким у користуванні як читачу з високим рівнем знань, так й читачу-початківцю.

Відсутність опису граматичних особливостей вживання та морфологічних ознак кожної лексичної одиниці призводить до неможливості використання отриманих еквівалентів у реальних умовах повсякденного спілкування. Таким чином, контрастивні словники не тільки не вирішують проблеми коректного або адекватного перекладу, а сприяють її посиленню, адже, так чи інакше, користувачі змушені знов звертатись до декількох словників, щоб спочатку підібрати адекватний відповідник, а потім проконсультуватись не тільки у сфері та частотності його вживання, а й перевірити основні морфологічні та граматичні особливості вживання на рівні словосполучення та речення.

Саме тому, у світлі перспективних напрямків сучасної лексикографії має

статі укладання принципово нових контрастивних словників, які б містили граматичний коментар до кожної мовної одиниці. Більш того, значну увагу слід зосередити й на обсязі викладеної інформації до певного слова, оскільки класичні контрастивні словники передбачають достатньо широкий опис кожної мовної одиниці, що безперечно є перевагою для кращого розуміння специфіки використання певних лексичних одиниць, проте ускладнюють міжмовну комунікацію на рівні повсякденного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євтушенко Н. І. Контрастивний та зіставний аспекти досліджень у сучасній лінгвістичній. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Філологія. Мовознавство. 2014. Т. 221. Вип. 209. С. 24-28.
2. Стернин И. А. Контрастивная лингвистика. М.: «Восток-Запад», 2006. 206 с.
3. Стернин И. А. Контрастивніє словари: проблеми практического создания. *Лужнословенски филолог*. № 62.2006. С. 225-232.
4. Черепкова Н. М. Контрастивний двузвничний словарь: принципи подачи материала. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия «Филология. Журналистика»*. 2017. № 2. С. 74-76.